

Отримано 04.12.2024
Голова спеціалізованої
вченої ради ДФ 26.133.077
д.п.н., проф. Петрович М.В.

Голові спеціалізованої вченої ради
ДФ 26.133.077 у Київському столичному
університеті імені Бориса Грінченка
доктору педагогічних наук, професору,
професору кафедри соціальної педагогіки
та соціальної роботи
Факультету психології, соціальної роботи
та спеціальної освіти
Петрович Жанні Василівні

Рецензія

Лютого Вадима Петровича, кандидата педагогічних наук, доцента, доцента кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи Факультету психології, соціальної роботи та спеціальної освіти Київського столичного університету імені Бориса Грінченка, на дисертаційну роботу Котелевець Анастасії Михайлівни «Розвиток соціальної активності студентів у волонтерській діяльності», подану на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 23 Соціальна робота за спеціальністю 231 Соціальна робота

1. Актуальність дисертаційного дослідження

Волонтерська діяльність є найпоширенішою та найдійовішою формою прояву соціальної активності в суспільстві, проте без належних умов, кваліфікованого менеджменту та методичної підтримки спонтанні прояви волонтерства молоді не стануть системною ефективною діяльністю та не дадуть молодим людям можливості втілити власну соціальну відповідальність в активні дії, набути успішного досвіду та сформувати навички, необхідні для подальшого професійного та громадянського становлення. Втім, організація волонтерської діяльності студентів та створення для цього належних умов як напрям виховної роботи закладів вищої освіти, спрямованої на розвиток соціальної активності молоді в умовах війни, є малодослідженим, а науково-методичне забезпечення даної діяльності потребує розробки та експериментальної перевірки. Отже, тема дисертаційного дослідження Котелевець Анастасії Михайлівни «Розвиток соціальної активності студентів у волонтерській діяльності» є незаперечно актуальною.

2. Наукова новизна результатів дисертації (теоретичних та/або експериментальних)

Аналіз дисертаційної роботи підтвердив досягнення авторкою ряду вагомих наукових результатів. Вперше: цілісно розкрито проблему розвитку соціальної активності студентів у волонтерській діяльності в закладі вищої освіти; систематизовано умови соціальної активності студентів на мікрорівні (рівні особистості), мезорівні (рівні освітнього середовища) і макрорівні (рівні суспільства), які зумовлюють соціальну активність студентів; обґрунтовано соціально-педагогічні умови розвитку соціальної активності студентів у волонтерській діяльності (стимулювання розвитку соціальної активності студентів; залучення студентів до участі у волонтерських ініціативах закладу вищої освіти; визнання здобутків соціально активних студентів-волонтерів у закладі вищої освіти) та шляхи забезпечення даних умов; визначено критерії та показники соціальної активності студентів у волонтерській діяльності; уточнено: сутність понять «розвиток соціальної активності особистості», «соціальна активність»; вплив волонтерської діяльності на розвиток соціальної активності студентів; подальшого розвитку набули: зміст, форми та методи соціально-педагогічної роботи зі студентами для розвитку соціальної активності у закладі вищої освіти; наукові узагальнення щодо врахування досвіду залучення студентів до волонтерської діяльності у зарубіжних закладах вищої освіти

3. Теоретичне і практичне значення результатів дисертації

Теоретичне значення результатів дисертаційного дослідження А. М. Котелевець полягає в цілісному розкритті проблеми розвитку соціальної активності студентів у волонтерській діяльності в закладі вищої освіти та теоретичних засад її вирішення; визначенні критеріїв, показників та рівнів сформованості соціальної активності студентів як їхньої особистісної диспозиції, що проявляється в добровільній соціально значущій діяльності; класифікації проявів соціальної активності студентів на мікро, мезо і макрорівнях; систематизації напрямів волонтерської діяльності сучасних студентів як форми прояву їхньої соціальної активності; виокремленні сучасних

тенденцій розвитку волонтерства студентів в умовах повномасштабного вторгнення; класифікації шляхів створення волонтерських груп на базі закладів вищої освіти; оцінці умов розвитку соціальної активності студентської молоді у волонтерській діяльності в закладах вищої освіти; розробці діагностичного інструментарію оцінки рівня сформованості соціальної активності студентів у волонтерській діяльності.

Практичне значення результатів дисертації полягає у розробці та впровадженні соціально-педагогічних умов розвитку соціальної активності студентів у волонтерській діяльності; розробленні та реалізації програми розвитку соціальної активності студентів. За результатами дослідження розроблені модулі до робочих програм навчальних дисциплін: «Практикум із розвитку волонтерства та соціальної згуртованості в громаді» для студентів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти освітньої програми «Соціальна адвокація» та «Практикум із розвитку лідерства та волонтерства в молодіжному середовищі» для студентів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти освітньої програми «Соціальна педагогіка». Основні положення та висновки дисертації можуть бути використані у діяльності фахівців соціальної роботи, соціальних педагогів, спеціалістів центрів соціальних служб, які працюють з молоддю; закладами вищої освіти при розробленні навчальних дисциплін «Методика організації волонтерської діяльності», «Молодіжна робота в територіальній громаді», «Дослідження актуальних соціальних проблем з практикумом», «Тренінг креативності та комунікативності» для студентів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти; навчальної дисципліни «Тренінг з розвитку волонтерства та лідерства в громаді» для студентів другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 231 Соціальна робота; при укладанні навчальних посібників та методичних рекомендацій з питань розвитку соціальної активності молоді, волонтерської діяльності.

4. Наукова обґрунтованість результатів дослідження, наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Результати дослідження, наукові положення, висновки і рекомендації дисертаційного дослідження є науково обґрунтованими проведеним автором

теоретичним аналізом проблеми із застосуванням методів аналізу, синтезу, порівняння і систематизації та емпіричного дослідження, що складалося із пошукового, констатувального, формувального та контрольного етапів і передбачало використання методів анкетування і структурованого інтерв'ю для визначення рівня обізнаності щодо проблеми соціальної активності студентів у закладі вищої освіти, діагностичних методик для визначення рівня розвитку соціальної активності у студентів в контрольній та експериментальній групах, контент-аналізу нормативно-правових документів, звітів та доповідей щодо волонтерства для оцінки сформованості умов розвитку волонтерської діяльності в залучених до експерименту закладах. Висновки та інтерпретації автора підтверджені результатами кількісного аналізу даних із застосуванням методів математичної статистики та контент-аналізу для обробки якісних даних. Обґрунтованість наукових положень дисертації забезпечується позитивними відгуками організацій, де впроваджувалися матеріали дисертації, що містяться в додатках.

5. Рівень виконання поставленого наукового завдання та оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності

Дисертаційне дослідження Анастасії Михайлівни Котелевець повною мірою вирішило наукове завдання, сформульоване в його меті – визначити й теоретично обґрунтувати соціально-педагогічні умови розвитку соціальної активності студентів у волонтерській діяльності в закладі вищої освіти та перевірити їх дієвість. Розроблені авторкою соціально-педагогічні умови розвитку соціальної активності у волонтерській діяльності теоретично обґрунтовані, експериментально перевірені і мають незаперечну наукову і практичну значущість. Визначені в дисертаційній роботі завдання здобувачкою були виконані на високому рівні, методи дослідження були адекватні завданням та належним чином застосовані. Представлене в дисертаційній роботі дослідження демонструє високий рівень оволодіння здобувачкою методології наукового дослідження.

6. Апробація результатів дисертації. Повнота викладу основних результатів дисертації у наукових публікаціях

Апробація основних результатів дослідження здійснена у формі виступів та доповідей на 15 науково-практичних конференціях, семінарах різного рівня: міжнародних – «Актуальні проблеми соціальної роботи та соціального забезпечення: європейський та національний вимір», «Current problems of social work and social security: European and national dimension» (2021 р.); Міжнародна наукова конференція «XII Сіверянські соціально-психологічні читання» (2021 р.); «Актуальність та особливості наукових досліджень в умовах воєнного стану» (2022 р.); «Розвиток територіальних громад: правові, економічні та соціальні аспекти» (м. Миколаїв, 2022 р.); II Міжнародна науково-практична конференція «Актуальні питання розвитку особистості: сучасність, інновації, перспективи» (м. Житомир, 2024 р.); Міжнародна науково-практична онлайн-конференція «Соціально-психологічна підтримка особистості в умовах суспільних трансформацій» (м. Київ, 2024 р.); конференції з міжнародною участю – III Всеукраїнська науково-практична конференція з міжнародною участю на базі Навчально-наукового інституту педагогіки і психології Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка; всеукраїнських – «Соціальна підтримка сім'ї та дитини у соціокультурному просторі громади» (Київ, 2021 р.); Всеукраїнська науково-практична конференція «Інноваційні практики наукової освіти» (Київ, 2021 р.), «Наукова молодь – потенціал відновлення України» (2022 р.) «Огнев'юківські читання «Освіта – сутність часу» (Київ, 2023 р.); «Соціальна робота в громаді: сучасні виклики та перспективи розвитку» (Дніпро, 2023 р.); IX Всеукраїнська науково-практична конференція «Особистість у кризових умовах та критичних ситуаціях життя» (22-23 лютого 2024 р.); «Інноваційні стратегії розвитку вищої освіти в умовах реалізації концепції навчання впродовж життя» (25 квітня 2024 року); Всеукраїнська науково-практична конференція «Актуальні проблеми соціальної роботи: досвід і перспективи» (11 квітня 2024 року м. Кам'янець-Подільський). Це вказує на достатню апробованість результатів дослідження у науковій спільноті.

Результати дисертаційного дослідження Котелевець Анастасії Михайлівни у повній мірі представлені у 23 наукових публікаціях, із них 11 – одноосібних, 12 – у співавторстві. Зокрема: 7 статей (з них 3 у співавторстві) у наукових виданнях, включених на дату опублікування до переліку наукових фахових видань України; 1 стаття (у співавторстві) у періодичному науковому виданні, проіндексованому в базі даних Web of Science Core Collection; 15 наукових публікацій (з них 8 у співавторстві), у яких додатково висвітлено результати дисертації. Аналіз змісту публікацій підтверджує достатню повноту викладення результатів дисертаційного дослідження.

7. Структура та зміст дисертації, її самостійність, завершеність, відповідність вимогам щодо оформлення й обсягу

Структура дисертації Анастасії Михайлівни Котелевець повною мірою відповідає сучасним вимогам до відповідних наукових робіт. Робота характеризується чіткою структурою та складається з анотації українською та англійською мовами, списку публікацій, вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу та загальних висновків, списку використаних джерел та додатків. Список джерел містить 208 джерел, 89 з яких – іноземними мовами. 10 додатків містяться на 125 сторінках. В роботі представлено 26 таблиць та 27 рисунків. Загальний обсяг дисертації становить 362 сторінки, із них основного тексту 209 сторінок. Зміст дисертації відповідає проведеному дослідженню і повною мірою характеризує його методологію, дизайн та результати, анотація дисертації достатньо повно відображає структуру, основні положення, результати та висновки дослідження й дає цілісне уявлення про хід його проведення.

У вступі представлені обґрунтування соціальної, практичної та наукової актуальності проблеми, представлений науковий апарат дослідження, його наукова новизна, теоретичне та практичне значення, дані щодо апробації роботи та її структури. В першому розділі проаналізовані ключові поняття дослідження, розкриті концептуальні положення розвитку соціальної активності молодшої людини, підходи до волонтерської діяльності та особливості її прояву і взаємозв'язку із загальною соціальною активністю студентів,

розкриті сучасні моделі розвитку волонтерської діяльності студентів. Результати теоретичного аналізу, синтезу, класифікації та систематизації представлені в таблицях та схемах, що використані доречно та полегшують сприйняття матеріалу. В другому розділі обґрунтовано критерії, показники та рівні розвитку соціальної активності студентів у волонтерській діяльності, описано дизайн та охарактеризовано інструментарій емпіричного дослідження, представлено пошуковий етап дослідження та за його результатами обґрунтовано соціально-педагогічні умови формування соціальної активності студентів закладів вищої освіти у волонтерській діяльності. В третьому розділі описано процес проведення констатувального та формувального етапів емпіричного дослідження, спрямованого на експериментальну перевірку обґрунтованих соціально-педагогічних умов та представлені результати контрольного етапу, що засвідчив їхню дієвість. Висновки авторки були обґрунтовані емпіричними даними та результатами статистичного аналізу, представленими в тексті та проілюстрованими таблицями та рисунками. Таблиці та діаграми виконані коректно, дають повне уявлення про отримані результати і дозволяють пересвідчитися в точності висновків авторки. Висновки з розділів та загальні висновки логічні, лаконічні та систематизовані і відображають результати дослідження.

Дисертаційна робота Анастасії Михайлівни Котелевець є самостійним завершеним дослідженням, що розкриває авторський погляд на проблему розвитку соціальної активності студентів в рамках навчально-виховного процесу закладу вищої освіти і повною мірою обґрунтовує теоретичні припущення та доводить висновки авторки. Робота відповідає вимогам до оформлення та обсягу дисертаційних робіт.

8. Дотримання академічної доброчесності у дисертації та наукових публікаціях. Відсутність (наявність) академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації

За результатами перевірки та аналізу матеріалів дисертаційної роботи не було виявлено ознак академічного плагіату, самоплагіату, фабрикацій, фальсифікації. Представлений до захисту текст дисертації є оригінальним.

Виявлені за допомогою програми Unichek текстові співпадіння (цитування) мають відповідні посилання на джерела, які внесені до списку. Запозичення, які є в тексті роботи, не мають ознак плагіату. Робота визнається самостійною. Ідеї та елементи праць інших науковців, цитати супроводжуються належними посиланнями на авторів та джерела інформації. Особистий внесок здобувачки у друкованих працях, наведено у списку опублікованих робіт за темою дисертації.

9. Дискусійні положення та зауваження до дисертації

Загалом позитивно оцінюючи дисертаційне дослідження Анастасії Михайлівни Котелевець, вважаємо за необхідне виокремити деякі дискусійні положення:

1. В роботі представлена класифікація сучасних напрямків та видів волонтерської роботи. На наш погляд, до волонтерства шляхом прямого фізичного залучення варто було б віднести волонтерство у сфері соціального захисту, соціальної підтримки та надання соціальних послуг (збір, доставка та розповсюдження гуманітарної допомоги, продуктів харчування та товарів першої необхідності, консультування та фізичний супровід внутрішньо переміщених осіб тощо), адже долучення до волонтерської діяльності в даному напрямку має високу соціальну значущість та забезпечує найкращі можливості для розвитку соціальної активності студентів.

2. Було б добре, якби в роботі була представлена у вигляді схеми системна модель формування соціальної активності студентів у волонтерській діяльності. Це дозволило б читачеві б краще сприйняти обґрунтування критеріїв, показників та рівнів сформованості соціальної активності студентів.

3. Результати експериментальної роботи виглядали би ще переконливішими, якби експериментальні і контрольні групи формувалися в обох залучених до дослідження ЗВО за допомогою рандомізації.

4. Узагальнення в кінці параграфів сформульовані надмірно лаконічно і не повністю відображають їх зміст.

Висловлені зауваження не позначаються на загальній позитивній оцінці виконаної роботи.

10. Загальний висновок про рівень набуття здобувачем теоретичних знань, відповідних умінь, навичок та компетентностей

Аналіз дисертації Анастасії Михайлівни Котелевець продемонстрував, що здобувачка на високому рівні оволоділа методичними та дослідницькими компетентностями та здатністю до їхнього практичного застосування, володіє теоретичними знаннями, вміннями та навичками для проведення наукових досліджень в галузі «Соціальна робота». Дослідження здобувачки проведене на високому науковому рівні із застосуванням сучасних підходів до емпіричних досліджень, відрізняється глибиною та ґрунтовністю аналізу, комплексним підходом, коректними та обґрунтованими висновками.

11. Загальна оцінка дисертації і наукових публікацій щодо їхнього наукового рівня з урахуванням дотримання академічної доброчесності та щодо відповідності вимогам

Аналіз дисертації та опублікованих праць дає підстави для висновку про те, що дисертаційне дослідження Котелевець Анастасії Михайлівни «Розвиток соціальної активності студентів у волонтерській діяльності», представлена до захисту на здобуття ступеня доктора філософії, відповідає пп. 6-9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44 (зі змінами), наказу Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 р. № 40 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації», затвердженого Міністерством юстиції України 03.02.2017 р. за № 155/30023, а його авторка Котелевець Анастасія Михайлівна заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 23 Соціальна робота спеціальності 231 Соціальна робота.

Рецензент:

доцент кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи Київського столичного університету імені Бориса Грінченка, кандидат педагогічних наук, доцент

